

Brdnik Žiga

V iskanju Balkana

Šum Balkana

leto 2017

režija Boris Petkovič

država Slovenija

dolžina 75'

Balkan je evropski kotel različnih kulturnih vplivov, sam po sebi nerazumljiv šum, ki se mu tudi prebivalci regije lahko velikokrat le čudimo. Najlepši simbol te različnosti je paleta glasbenih izrazov, ki se razteza od juga Makedonije in Albanije do severa Slovenije, od bosanskega sevdaha do srbskih narodnih pesmi. Slovenski glasbenik Tomaž Grom, že od nekdaj neutrudno na lovu za novimi zvoki, šumi, harmonijami, disharmonijami, se je s svojim kombijem podal na pot po tej vibrirajoči transversali, da bi ujel zvočno esenco Balkana. Na ulicah Maribora, Zagreba, Tuzle, Novega Sada, Prištine, Tirane in Skopja je poiskal ulične glasbenike, najpristnejše izraze glasbe nekega okolja, ter jih povabil k skupnemu muziciranju v okviru predstave *Duša, šum, ventil in žica*. Kako težko bo to, si niti sam ni predstavljal, kot je priznal na premieri filma.

Tako kot Grom, ki se na poti bori z ovirami na cesti, je-

zikovnimi pregradami, glasbenimi razlikami, kulturnimi kodi, se tudi kamera bori s svojo neoprijemljivo materijo in sama s seboj. Postavi se v prostor in išče. Nemirna, potujoča, iščoča. Njeni nenadni premiki in tresljaji so kot šumi, ki motijo pravilnost kadrov. To razdrobljenost še poudari montaža, ki s hitrimi rezi preskakuje med časovnimi obdobji in kraji, bližnjimi in daljnimi kadri, osebami in instrumenti, ulicami in stanovanji. Naenkrat se na cesti pojavi krava, ki spremeni objekt in fokus kamere, prav tako kot ustavi šoferja na poti do njegovega cilja. Ko se ta izgubi v prištinski prometni špici, začne tudi slika tavati od njega, po avtu, do telefona, mimoidočih, ki usmerjajo potnika, kolon na cesti, obrabljenega asfalta ... Posnetki so surovi, neobdelani, zrnasti, nejasni, a zato toliko bolj pristni, »in-your-face« – takšni, kot je ulična glasba.

»To je film nenehnega iskanja, ki se napaja v nesporazumu kot najbolj kreativnem momentu komunikacije. Šum je tu del celotnega koncepta filma – šumi v dialogu, v kameri, v montaži, daleč od tega, kar koncipiramo kot 'popeglan' film 21. stoletja – v formi si preprosto dovoli iti nekam, kjer mrgoli napak, tresenj, ki jih v letu 2017 običajno zbrisejo takoj, ko nastanejo. Mi pa ta šum puščamo kot neko osnovno vodilo, film v celem šumi,« je odlično povzel avtor dokumentarca Boris Petkovič in dodal, da sta se ravno v tem pogledu z glasbenim improvizatorjem Tomažem Gromom takoj našla. »Ko sem mu skušal razložiti, za kaj gre, me je samo debelo gledal in si mislil, da sem nekoliko čez les. Potem ko smo dejansko začeli projekt in je vklopil kamero,

Sum Balkana, 2017

pa sva bila hitro na isti valovni dolžini,« je pojasnil Grom.

Slovenski kontrabasist je znan kot glasbenik, ki ne prestando preizkuša meje, išče nove zvoke in tudi druge glasbenike ter umetnike s svojimi projekti spodbuja k skupnemu improviziranju in iskanju novega. »Enostavno se usedeš in začneš iz nič skupaj ustvarjati zvoke. Brez not, brez pogovora, brez melodij, ki so v tvoji glavi. Mene je res odprlo, ko sva igrala skupaj, pa tudi potem, ko smo bili vsi skupaj na odru,« je izkušnjo strnil mariborski ulično-glasbeni protagonist filma Daniel Marinič. Koncept, ki si ga je na podlagi tega zastavil Petkovič, deluje. Žanrsko ga ni mogoče umestiti, saj je hkrati *road movie*, glasbeni dokumentarec, filmski esej, reportaža, potret in antropološka raziskava. Kot gledalce nas neprestano meče iz ritma in spet nazaj vanj. Tako kot Grom meče iz ritma in v ritem svojo zbrano glasbeno družčino in samega sebe. S tem pa seveda tudi režiserja in kamero. Ko že misli, da je našel, kar je iskal, se mora vrniti in začeti znova. Tako kot kamera, ki ga spremlja med skoraj nemogočim dirigiranjem pisane družčine, išče njegov portret, gib, grimaso – in ko jo najde, v naslednjem trenutku tresočče izgubi svoj objekt opazovanja, fokus, mirnost.

Fokus in mirnost najde šele, ko tudi glasbeni šum najde svoj izraz. In kako ga je našel? Marinič nam je pojasnil, da tako, da je Grom njihovo igranje zmešal v šum (»noise«) za zvočno bazo in nato iz nje vlekkel posamične zvočne odtenke, harmonije in disharmonije. Vsak igra po svoje, a vsi skupaj, kot glavno glasbilo pa deluje Gromova mešalna miza.

Takrat se tudi kamera umiri in začne med seboj prelivati posnetke obrazov glasbenikov, ki so hkrati podobni, a različni, povezani, a vseeno ločeni. Učinkovitost filmskega jezika tukaj doseže vrhunec, saj se najbolj neposredno zlije z glasbeno komponento, ki je hkrati vsebina filma. Improvizacija se zlije v začasno kompozicijo in se izteče v aplavz glasbenikom na odru Stare Elektrarne, kjer je potekala Gromova predstava. In tako se skozi sintezo šumov združijo tudi vsi trije umetniški horizonti, na katerih je šumenje in iskanje potekalo: glasba, gledališče in film. In kaj nam skozi to začasno vzpostavljeno ravnovesje na bazi šuma sporočata oba avtorja, glasbeni in filmski? Na to je nemogoče dokončno odgovoriti, vsekakor pa izzveni skozi zaključne tone eno vprašanje: Je esenca Balkana prav šum sam? **E**